

Papp Barbara – Sipos Balázs: Modern, diplomás nő a Horthy-korban.

Napvilág Kiadó, Budapest, 2017. 340 oldal.

2017 őszén a Napvilág Kiadó gondozásában jelent meg Papp Barbara és Sipos Balázs társadalom- és sajtótörténeti munkája. A könyv nyolc fejezetben mutatja be a korszak nőpolitikáját, a nők oktatásban és munkavállalásban játszott szerepét, illetve reprezentációját a Horthy-korszakban. A mű nyolcadik fejezete egy esettanulmány, amely Magyaryné Techert Margit életútján keresztül nyújt érzékletes illusztrációt a fentiekről.

Az első, bevezető fejezet a magyarországi nőtörténet korszakolására vállalkozik, és eseménytörténeti, politikai és társadalmi koordináta-rendszerben helyezi el a korabeli diskurzust. Összességében megállapítja, annak ellenére, hogy természetesen nem beszélhetünk sem egységes folyamatrendszerrel, sem egységes csoportokról, a nőmozgalmak mégis általánosan gyengülnek, a modernizáció lelassul, sőt megtorpan. Ennek egyik oka az, hogy a 19. században megindult feminista mozgalmak részben elérték céljukat, így biztos talajt nyújtottak a további fejlődésnek; másrészt viszont az alapvető célok elérése révén saját létjogosultságukat kérdőjelezték meg. A szerzők megállapítják, hogy a korszakban nem volt egyértelműen kifejezett politikai szándék a nők egyenjogúságának megteremtésére, de annak korlátozására sem, ezenkívül a nők számára nem létezett követendő alternatívarendszer, s a társadalmi megítélés, a normarendszer sem írható le egységesen.

A második fejezet azt tárgyalja, hogy milyen hatása volt az első vilá-

háborúnak a nőemancipációra. Az első világháború történeti kétségtelenül mobilizálták a nőket, de a békekötés után felmerült a helyzet értelmezésének és kezelésének igénye. Egyrészt a háborúban való helytállás „kiérdemeltté” tett bizonyos jogokat, mint például a választójogot. Másrészt a nők a frontról visszatért, sokszor a háborúban maradandó egészségkárosodást szenvedett férfiak munkaerőpiaci riválisaivá váltak. Harmadrészt Trianon traumája miatt egyes csoportok a klasszikus anyaszerepet tartották a leghasznosabb női aktivitásnak: úgy gondolták, hogy a nők legfontosabb feladata az, hogy újabb katonákat szüljenek a hazának a revíziós törekvések elérésének érdekében.

A harmadik fejezet a nőiség és nőiesség ábrázolásának problémáját járja körül. Bemutatja a típusokat: az esszencialista felfogás ideálját és a radikális feminista klisékből felépített nőitípust, a nadrágban cigarettázó, sovány, rövid hajú nőt. A kor nőképét különbözőképpen formálták a szépirodalmi művek, a kormányhoz közeli sajtó és a külföldi mintákat követő populáris média, amelynek elsődlegesen a film volt az eszköze. Ez a fejezet foglalkozik a fizetett munka és a családi élet konfliktusával, a nők életében betöltött szerepével. Azt Papp Barbara és Sipos Balázs sem állítja, hogy a dolgozó nő fogalma a diplomás nők kapcsán jelent volna meg, mindazonáltal a munkásnők és cselédek, mint ahogy a korszakban az érdekeik sem voltak képviselve,

úgy a korszakkal foglalkozó társadalomtörténetben is alulreprezentáltak.

A negyedik és ötödik fejezet kimerítő és részletes képet ad a magyar nőoktatás történetéről: a közép- és felsőfokú tanintézmények, a különböző típusú és szakirányú iskolák működését statisztikai adatokkal kiegészítve ismerhetjük meg. A felsőfokú képesítéssel rendelkező nők differenciálása fontos szempont a korszak megértéséhez, hiszen a különböző iskolák nem egyenértékű képesítést adtak, így más-más lehetőséget nyújtottak az elhelyezkedéshez. Fontos szempont a diplomászerző nők ambíciója, célja és életmodellképében rejlő különbségek áttekintése is. Egy részük hivatástudatból, más részük a függetlenséget biztosító megélhetés céljából döntött a tanulás mellett. A diplomászerzést követő elhelyezkedési nehézségeket, a munkanélküliséget is tárgyalják a szerzők, egy további problémát is megmutatva: az önkéntes munka és a jótékonykodás általános bérromláshoz és a női munka értékének csökkenéséhez vezetett.

A hatodik és hetedik fejezet a nők nyilvános tevékenységeit elemzi, bemutatva a fontosabb női szervezetek, egyesületek és sajtóorgánumok működését, célját és jelentőségét. Ezek közül is kiemelik, egy külön alfejezetet szentelve neki, a *Magyar Női Szemlét*, amely egy olyan, konzervatív szemléletű női folyóirat volt, mely a hibriditás jegyében (a „konzervatív modern”, a progresszív feminista és az antifeminista konzervatív irányzat elemei keveredtek) az egyenjogúság mellett foglalt állást.

A záró, nyolcadik fejezet a fentebb említett *Magyar Női Szemle* szerkesztőjét, dr. Magyar Zoltánné dr. Techert

Margitot és életútját mutatja be. A tanulmány ténylegesen érzékelhetővé teszi az eddig olvasottakat, egy valós életúton keresztül mutatja be a tárgyalt korszakot női aspektusból. Ugyanekkor a választott személy nem tipikus, hiszen mind a diplomás nők között, mind a szakmájában kiemelkedő volt munkássága, élete nem tekinthető átlagosnak, amiből akár helytelenül levonható lenne az a következtetés is, hogy a modern és diplomás nők mind ennyire intenzív életet éltek. Elgondolkodtató az is, hogy lehet-e egyáltalán tipikus női útról beszélni. Mind közül ez a fejezet lett számomra a legkedvesebb, és ha minden fejezethez kapcsolódott volna egy-egy „sztori”, egy-egy hús-vér ember élettörténete, akkor talán jobban ki lehetett volna domborítani az életutak sokszínűségét.

A mű alaposága mellett hagy maga után egy kis hiányérzetet, mégpedig a hétköznapiaság megrajzolását illetően. A könyv elméleti szinten tárgyalja az anyaságot és az anyai alapú feminizmust, de nem tudjuk, hogy a valóságban a diplomás, dolgozó nők hogyan egyeztetették össze a tanulást, a munkát és a gyermeknevelést, a szülést és a háztartás vezetését, milyen eszközeik, segítők voltak (gyanítom, más nők).

Az alapvetően elemző, diskurzuszvizsgáló munka rendkívül alapos és bőséges forrásanyaga lehetőséget ad a témában való további elmélyedésben. Bevezet a fontos és releváns szövegek világába, s az idevonatkozó elméleti hátteret is fogyaszthatóvá teszi széles olvasói rétegek számára, anélkül, hogy a tudományosságot feláldozná a könnyen olvashatóság oltárán.

Dohi Gabriella